

ภูมิหลังชนชั้นนายทุนในประเทศไทย

ชาวจีนมีบทบาททาง เศรษฐกิจของสังคมไทยมาช้านาน พร้อมทั้งมีบทบาททางการเมืองและสังคม กล่าวได้ว่าตั้งแต่จีนยังเรียกความสัมพันธ์อันใกล้ชิดว่า "พหุน" (1) และไต่เต้ามาตั้งแต่อณาจักรไทย เริ่มตั้งมั่นลงในภูมิภาคนี้ เป็นตนมา ซึ่งเป็นเวลาเดียวกับที่ประเทศไทยเปิดสัมพันธ์ทางการค้าภายใต้ระบบบรรณาการกับประเทศจีน หลังจากนั้นชาวจีนไต่เริ่มขยายอิทธิพลเข้าสู่สังคมไทย เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทาง เศรษฐกิจและสังคมอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่เกี่ยวกันมวารฐานะของชาวจีนเมื่อเทียบกับบุคคลกลุ่มอื่นในสังคมไทย ชาวจีนจะมีความอิสระกว่าและมีแนวโน้มวิวัฒนาการ เป็นนายทุน เศรษฐกิจ การปกครอง และสังคมแบบเกาของไทยเป็น เครื่องกำหนด ทิศทางวิวัฒนาการ เป็นนายทุนของชาวจีน การประกอบอาชีพถูกจำกัดอยู่ในแวดวง กิจการไม่กี่อย่าง เช่น การ เป็นเจ้าภาพนายอากร การ เป็นยู่ค่า เนินการค้า ใต้วัยเจ้านายขุนนาง วิวัฒนาการดังกล่าวแทบไม่มีการ เปลี่ยนแปลงจากเดิมมากนัก แม้เศรษฐกิจไทยเปลี่ยนจากแบบ เลี้ยงตัว เองสู่ เศรษฐกิจที่ผลิต เพื่อคา

การศึกษาดังกล่าว เป็นมาของชาวจีนตลอดจนการ ประกอบอาชีพของ ชนกลุ่มนี้ จะชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่สนับสนุนและชักชวน การวิวัฒน์ตลอดจนถึงแนว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(1) มัลลิกา เรื่องระพี, "บทบาทของชาวจีนในค่าน เศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรมไทยสมัยรัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์," วิทยานิพนธ์ปริญญาโทระดับโท แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518, หน้า 6.

ภาวะที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างไทยกับจีน คือ การค้ามีลักษณะอยู่ภายใต้ระบบบรรณาการที่ดำเนินติดต่อกันนับตั้งแต่ราชวงศ์ซ่ง จนถึงราชวงศ์ชิง (1) สำหรับประเทศไทยตั้งอยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางสำคัญของเส้นทางสายตะวันตก อันมีเมืองท่าสำคัญนับแต่โตกานี นครศรีธรรมราช สงขลา ไซปาย เรื่อยลงมาถึงจังหวัดชิง รวมถึง เมืองหลวง คือ เมืองอยุธยา เมืองท่าสำคัญ เหล่านี้มีความสำคัญมาตลอดในยุครที่ไทยมีการค้ากับจีนโดยเฉพาะ (2)

(1) Chang Hsun-yu, "Capitalist Development and the Oversea Chinese Economy: Thailand, "The Development Economic IX (September, 1974), p. 248.

(2) Sarasin Viraphol, "Sino Siamese Trade 1652-1853," p. 6.

สำหรับการค้าระหว่างไทยกับจีนภายใต้ระบบบรรณาการถือได้ว่าสิ้นสุดลงในต้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประมาณปี พ.ศ. 2497 สืบเนื่องพรหมบุญ ไทเหตุผลการสิ้นสุดลงของการส่งบรรณาการว่า ภายหลังสงครามฝิ่น (พ.ศ. 2382 - 2386) ชาติศะวันตกสามารถเข้าไปขายสินค้าในประเทศจีน ซึ่งเดิมไทยมีบทบาทสำคัญในด้านการระบายสินค้าของจีนลดลง นอกจากนี้ความไม่สงบที่เกิดขึ้นจากการรุกรานของชาติศะวันตกในจีน ทำให้ไม่มีความมั่นคงสำหรับราชทูตไทยที่จะส่งไป ดังนั้นไทยจึงเลิกส่งบรรณาการไปยังจีน อย่างไรก็ตามถึงที่ความสัมพันธ์ด้านการส่งบรรณาการจะหมดไป แต่การค้ายังคงดำเนินต่อไป รายละเอียดในเรื่องนี้โปรดอ่าน Suebsang Promboon, "Sino-Siamese Tributary Relation 1282 - 1853," A thesis submitted in partial fulfillment of the requirement for the degree of Doctor of Philosophy (History) at the University of Wisconsin, 1971.

ชาวจีน^(*) ที่เกิดทางสประเทศไทยในช่วงยุคกรุงรัตนโกสินทร์ และตั้ง
 ถิ่นฐานลงตามเมืองท่าต่าง ๆ รอบอ่าวไทยเรื่อยลงมาทางใต้ Skimmer
 กลารวาชมนจีนในอยุธยา มีขนาดใหญ่และประกบอาชีพการชาย อย่างไรก็ตาม
 ก็มีชาวจีนในอาชีพอื่น ๆ เช่น ช่าง นักแสดง ชุนนาง⁽¹⁾ สมัยรัตนโกสินทร์
 ก่อนสิ้นศตวรรษที่ 5 ชุมชนจีนกระจายตัวทุกภาค ปรากฏว่าร้อยละ 59.8
 อยู่ที่เมืองนครชัยศรี อยุธยา และกรุงเทพฯ ร้อยละ 13.1 อยู่ที่เมืองสมุทร
 นครศรีธรรมราช ภูเก็ต และบางส่วนของสายบุรี ร้อยละ 11.6 อยู่ที่เมือง
 ปราณบุรี จันทบุรี และร้อยละ 9.8 อยู่ที่เมืองราชบุรี นอกจากนั้นมีการกระจาย
 ประปรายทางภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ การตั้งชุมชนตลอดจนอาชีพ
 ไม่เปลี่ยนแปลงนัก จะมีแต่เปลี่ยนศูนย์กลางจากอยุธยามากรุงเทพฯ ประมาณ
 พ.ศ. 2452 มีชาวจีนในกรุงเทพฯ คิดเป็น 22.5 เปอร์เซ็นต์ของชาวจีนทั้งหมด⁽²⁾
 หรือเป็นประมาณหนึ่งในสี่ของประชากรในกรุงเทพฯ⁽³⁾

ชาวจีนเหล่านี้เกือบจะทั้งหมดไม่ตกเป็นทาส เพราะไม่เคยปรากฏ
 ว่ามีการนำชาวจีนเข้าประเทศไทยในลักษณะของเชลยสงคราม อันมีผลต่อมา

(*) ชาวจีนที่พิจารณาในที่นี้คือ Nanyang Chinese หมายถึงชาวจีน
 ที่เกิดทางจากจีนมาสู่ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยทางเรือ ทั้งนี้
 ชาวจีนที่เกิดทางเขามาทางบกจากส่วนเหนือของไทยไม่ไกรวมเข้าพิจารณา;

Wang Gangwu, A Short History of the Nanyang Chinese.

(Singapore: Eastern University Press, 1959), p. 1.

(1) William G. Skinner, Chinese Society in Thailand: An Analytical History, pp. 13 - 14.

(2) Ibid., p. 74, 75, 87, 90.

(3) W.A. Graham, Siam. (London: Alexander Moring, 1924), 2: 115.

คือไม่มีการซื้อขายสุการ์ เป็นทาสเหมือนเช่นกรณีชาวลาว มอญ เขมร
เป็นคน (1)

ฐานชาวจีนเทียบกับชาวไทย

ในระบบศักดินาไทยชาวบ้านคือองค์กรการผลิตที่สำคัญ ส่วนใหญ่
ของสวน เกิดจากการเช่ากรรมกรของโชที่ดินและการค้ำเนบกิจการต่าง ๆ ถูก
ถ่ายเทจากชาวบ้านศูนย์กลางภายในสถาบันพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้เพราะเหตุว่า
พระองค์ทรงเป็นเจ้าที่ดินและผลประโยชน์ทั้งประเทศ (2) ชาวบ้านต้องรับใช้

(1) William G. Skinner, Chinese Society in Thailand
..., p. 97.

(2) ในงานวิจัยเรื่อง "ระบบเศรษฐกิจไทย 1851 - 1910"
ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ สุธี ประศาสน์เศรษฐ์ ไขข้อที่ว่า การถือกรรมสิทธิ์
ที่ดินทั้งประเทศโดยพระมหากษัตริย์ตั้งแต่ครั้งสมัยอยุธยา (มีกฎหมายครั้งแรกใน
สมัยพระเจ้าอู่ทอง คือ พ.ศ. 1908) เรื่อยมาจนถึง พ.ศ. 2404 ตรงกับ
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงออกพระราชกำหนดยกกรรม
กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลครั้งแรก คือ ที่ดินแปลงโฉมกันกรรมกรของอยุธยาแล้ว
หากพระมหากษัตริย์มีพระราชประสงค์ที่ดินแปลงนั้น จะให้ตกตามแทนแก่
บุตรของเดิม แม้กระนั้นก็ตามที่ดินที่มอบสมบรูณ์ในตำรายภาคกลางก็ยังคงเป็น
ของพระมหากษัตริย์ เจ้า และขุนนางอยู่มาก โดยเจ้าและขุนนางได้ที่ดินที่ดีที่สุด
พระมหากษัตริย์ทรงมอบให้เช่นเดียวกับในสมัยอยุธยา ทำให้การผูกขาดที่ดิน
ของชนชั้นศักดินาไทยมากระจุยตัวอยู่กับสถาบันพระมหากษัตริย์ ลักษณะเช่นนี้
รวมความถึงการควบคุมผลิตสวน เกินและแรงงานจากชาวนาในที่ดินของตน
อีกด้วย ซึ่งในระบบศักดินารวมศูนย์ของไทยพระมหากษัตริย์และเจ้าที่ดินรายใหญ่
ที่สุด คือ บุคคลเดียวกัน; ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ สุธี ประศาสน์เศรษฐ์,

รัฐและมุสยาบภายในกำหนดระยะหนึ่ง แรงงานมักถูกเกณฑ์เพื่อการศึกษา⁽¹⁾
 การโยธาต่าง ๆ⁽²⁾ เมื่อเขาเทศการท่านาจะให้ไปรกลับไปตำไร่นาโดย
 ผลิตเปลี่ยนกัน⁽³⁾ นอกจากการ เกณฑ์เขาเคื่อนแล้วยังมีการ เกณฑ์พิเศษ⁽⁴⁾

"ระบบ เศรษฐกิจไทย 1851 - 1910" (คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์-
 มหาวิทยาลัย: พิมพ์อัสาเนา, 2521), หน้า 10 - 13; "พระไอยการ เบ็ดเสร็จ
 มาตรา 53," กฎหมายตรา 3 ทรง (พระนคร: องค์การคาคูรสภา, 2505),
 3: 115 ; หอขริฎาณ จคหมายเทศรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1222 เลขที่ 117
 พระบรมราช โองการ เรื่องพระ ราชกำหนดควาควยพระ ราชทานที่บ้าน เวื่อนนาสวน
 7 เมษายน ร.ศ. 80.

(1) หอขริฎาณ จคหมายเทศรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1209 เลขที่ 30
 รางหนังสือพระยามหาอำมาตย์ เรื่องส่งผลเรวสววยและวาควยแรทองแดง;
หอขริฎาณ จคหมายเทศรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1209 เลขที่ 37 หนังสือออกญา
 ราชสุภาวดีทอบ เรื่องชุดแรทองแดงที่บอโป่ง บอพรหมโป่งใหม่; หอจคหมายเทศ
แห่งชาติ สมุคพิเศษ เลม 7 หนังสืออรทุกชของไทรหลวงอาษาเมืองลพบุรี
 ถึงกรมพระสัสดี หน้า 39 - 41.

(2) หอจคหมายเทศแห่งชาติ สมุคพิเศษ เลม 7 เจ้าพระยา
 มหันทรรคักดิฐารุง กราบบังคมทูลเกล้าฯ ถววยพระบาทสมเด็จพะจุลจอมเกล้า-
 เจาอยุหวิ, หน้า 410 - 413.

(3) หอขริฎาณ จคหมายเทศรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1214 เลขที่ 30
 รางสารตราเมืองปราจีน; หอขริฎาณ จคหมายเทศรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1221
 เลขที่ 88 หนังสือเจ้าพระยาจักรีมาถึงพระ โยธาณนพรานรัก พระพิทักษ์เทพธานี
 ปลัดกรมการกรง เคา.

(4) หรือเรียกวา "เกณฑ์เฉลี่ย" คือ การเกณฑ์แรงงานอาจจะเป็น
 เงินหรือสิ่งของที่รัฐต้องการนอกเหนือจากรายได้ที่ไคมา โดยคิดเฉลี่ยมากนอย

ลักษณะการ เหนือแรงงานนี้ ชาวบ้านทั่วไปได้รับความเดือดร้อน ซึ่งบางครั้งถึงกับพากันอพยพหลบหนีจน เมือง เกษมราช (1) ชาวบ้านส่วนใหญ่ อพยพหนีเขาป่า ไม่ได้อบรมเป็นอิสระชนในเมือง เหมือน เช่นกัน เรื่องในยุคคลาง ของยุโรปตะวันตก (2) ทั้งนี้เนื่องจากระบบรวมศูนย์อำนาจส่วนกลาง

คามเมืองต่าง ๆ ที่เห็นควร การ เหนือเจ็ดมีมากในกรณีราชการปัจจุบัน เช่น ศักดิ์สงคราม จักร รัชเสด็จ เจ้านายขุนนาง และการพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น งานพระศพ งานเฉลิมฉลองต่าง ๆ ; หอขริฎาณ จดหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1175 เลขที่ 2 ท้องตราเจ้าพระยาอัครมหาเสนา ถึงพระยาศรีธรรม- ไศกราช เรื่องเกณฑ์การทอผ้าโรงสง เขาไปในกรุง เพา ให้ทันพระราชพิธี กษ เช่นทร เทพ; หอขริฎาณ จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1193 เลขที่ 46 รางสารตราเจ้าพระยาจักรีถึง เจ้าเมืองกรมการต่าง ๆ เหนือไม่ถวาย เครื่องดอกไม้เพลิงในงานฉลองวัดพระ เชคพน; หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสาร รัชกาลที่ 4 ราชการกรมพระกลาโหม เลขที่ 2 สารตราเจ้าพระยาอัครมหาเสนา ถึงพระราชบริ พระจาเสนาบดีศรีบริบาลขวาหลวงพระยาเพชรบุรี กวดย เลกษา เจาขาวนายทอง เหนือทำป้อมกำแพงปราการ ขุนหมื่นและไพร่หลวงก็ต้องจ่าย ทำการในพระราชวัง แลพระตำหนักหน้าและทำการพระ เมรุควย; ชัย เรื่องศิลป์, ประวัติศาสตร์ไทยสมัย 2325 - 2453 ตอนที่ 1 สังคม (พระนคร: บาน- เรื่องศิลป์, 2517), หน้า 147.

(1) "สมเด็จพระยามหาศรีสุริยวงศมอกรมการยพลา กวดย เรื่อง เมืองปราจีนบุรี" ราชกิจจานุเบกษา 1 (วันอาทิตย์ เดือน 8 ขึ้น 1 ค่ำ จ.ศ. 1236), : 37.

(2) Henry Pirenne, Medieval City: Their Origin and Revival of Trade, pp. 101 - 103.

เมืองต่าง ๆ ของชั้นตรงต่อเมืองหลวง (1)

ภายใต้เงื้อมมือความสัมพันธ์ในสังคมศักดินาไทยนี้ เมื่อเปรียบกับ
 ชาวไทยแล้ว ชาวจีนมีความอิสระกว่า เพียงแต่เสียเงินการราชการก็สามารถ
 เก็บทางค้าขายได้ทั่วทุกแห่ง (2) และในภาวะแห่งการ เป็นมรดกที่อิสระจาก
 ระบบไพร่และระบบทาส จึงสมควรพออีกด้วยความต้องการและการค้าของชนชั้น
 ปกครอง ชนชั้นนี้อาศัยชาวจีน เป็นแขนงาเพื่อเพิ่มรายได้ของตน

จากความต้องการรายได้ที่เพิ่มขึ้นของชนชั้นปกครองนี้เอง ทำให้
 ฐานะของชาวจีนเกินชั้น โดยเฉพาะนับแต่ปี พ.ศ. 2231 เป็นต้นมา เนื่องจาก
 สาเหตุประการหนึ่ง คือ หลังจากราชวงศ์มานพลูหลวงทำการรัฐประหารได้

(1) ความสำคัญของ เมืองหลวงในฐานะศูนย์กลางของประเทศได้รับ
 แนวคิดจากศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธ เป็นการจำลองแบบจากสวรรค์อันมี
 เขาพระสุเมรุ เป็นศูนย์กลางสำคัญ แนวคิดนี้ปรากฏในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียง
 เจียงไตอื่น ๆ เช่น พม่า กัมพูชา; Robert Heine Geldern, Conception

of State and Kingship in Southeast Asia, Data Paper No 18
 Southeast Asia Program, Department of Asian Studies,
 (Ithaca: Cornell University Press, 1956), pp. 1 - 3.

(2) เงินการราชการนี้ถ้าจ่ายเป็นเงินจะเสียคนละ 1 บาท 50 สตางค์
 ในทุก ๆ 3 ปี และนับตั้งแต่ พ.ศ. 2371 - 2452 ชาวจีนจ่ายเงินการราชการ
 คนละ 4 บาท 25 สตางค์ ทุก ๆ 3 ปี; William G. Skinner, Chinese
Society in Thailand..., p. 123.

สำเร็จ อิทธิพลของชาวยุโรปถูกบังคับออกไป⁽¹⁾ ระยะเวลาดังกล่าวประจวบกับ
จีนจำนวนพลเมืองเพิ่มขึ้น การทำนาไม่ไคยลเท่าที่ควร ทำให้ขาดแคลนข้าว
จึงมีความต้องการข้าวจากไทยเป็นอันมาก จึงจะเห็นในช่วงปีพ.ศ. 2265
ถึง พ.ศ. 2300 ประเทศจีนกลายเป็นตลาดข้าวที่สำคัญของไทย⁽²⁾

ด้วยเหตุนี้ชาวจีนจึงได้รับการอนุเคราะห์และอุปถัมภ์โดยคนชั้นปกครอง
เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐ ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งรกรากลงเป็นจำนวนมาก
ตามเมืองท่าต่าง ๆ และเมืองหลวงคืออย่างอิสระ ลักษณะนี้ไม่เปลี่ยนแปลง
แม้ว่าจะเสียกรุงครั้งที่ 2 เมื่อปี พ.ศ. 2310 ก็ตาม ปรากฏว่าพระมหากษัตริย์

(1) อย่างไรก็ตามแม้ว่าพระเพทราชาทำการขับไล่ฝรั่งเศษออกไป
ฝรั่งชนชาติอื่น ๆ ยังมีความสัมพันธ์กับไทย แต่ก็ปรากฏว่ามีเรือของชาวยุโรป
เข้ามาค้าขายลดน้อยลง สาเหตุสำคัญคือ เกิดสงครามในประเทศยุโรป
เช่น สงครามสืบราชสมบัติในโปแลนด์ (พ.ศ. 2274 - 2276) สงคราม
สืบราชสมบัติในออสเตรีย (พ.ศ. 2283 - 2291) สงครามเจ็ดปี (พ.ศ. 2299
ถึง พ.ศ. 2306) ประเทศยุโรปต่าง ๆ ได้รับความกระทบกระเทือนจากสงคราม
เหล่านี้ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลันดา เป็นต้น อันมีผลถึงอิทธิพลทางการค้า
ของชาติเหล่านี้ในไทยลดลงด้วย.

(2) พระเจันจิ้นอักษร (สุดใจ ตันหมาส) จดหมายเหตุเรื่อง
พระราชไมตรีในระวางกรุงสยามกับกรุงจีน (พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ
ธนากร, 2476) พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ มหาอำมาตย์ตรี พระยา
โชฎึกราชเศรษฐี (แดง โชติกะพุกณะ) พ.ศ. 2476, หน้า 48 - 53;
สง่า กาญจนาคพันธ์, ประวัติศาสตร์ของไทย (พระนคร: โรงพิมพ์ชาวพาณิชย์,

แห่งราชวงศ์จักรีทรงอนุเคราะห์และส่งเสริมชาวจีนอพยพเข้าประเทศ (1)

การอนุเคราะห์และอุปถัมภ์ของชนชั้นปกครองนำผู้ฝึกสอนหนึ่งในประวัติศาสตร์ของชาวจีนในไทย นับจากนี้ต่อไปประวัติศาสตร์ของชาวจีนเหล่านี้ไม่เพียงเกี่ยวข้องกับในประวัติศาสตร์ไทยแง่ชาวต่างชาติที่มีบทบาทสำคัญในด้านการการระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีนเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์ที่สนิทแน่นกับระบบเศรษฐกิจของสังคมไทย

ชาวจีนกับระบบการผลิตของประเทศ

ในยุคแห่งการมีความสัมพันธ์ทางการการระหว่างไทยกับจีน พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่พระเจ้าอยู่หัวท้ายสระเรื่อยมาจนถึงสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ยุคก่อน ทรงให้การสนับสนุนการค้านี้ อย่างไรก็ตามทรงมีขอบเขตที่การค้าของคนจีนไปจัดการ เนื่องจากมีความชำนาญทางด้านนี้มาแต่เดิม และการค้ากับจีนในเวลานั้นมีลักษณะการค้าภายในระบบบรรณาการ อีกทั้งประเทศจีนได้ออกกฎหมายห้ามพอกาต่างประเทศไม่ให้เข้ามาค้าโคอิสระ นอกจากพอกาที่เป็นจีนโพ้นทะเล (2) กล่าวไถวานับแต่ปลายสมัยอยุธยา เป็นต้นมา ชาวจีน เข้ามามีบทบาทสำคัญด้านการการค้าต่างประเทศของไทย

อย่างไรก็ตามชาวจีนไม่เพียงแต่มีบทบาทด้านการการค้าต่างประเทศของไทยเท่านั้น ทั้งแต่ยุคสมัยอยุธยา เป็นต้นมาได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในระบบ

2495), หน้า 226.

(1) W.G. Skinner, Chinese Society in Thailand..., pp. 99 - 100.

(2) Ibid., pp. 16 - 17.

เศรษฐกิจภายในประเทศด้วย แต่การเปลี่ยนแปลงนี้มีผลกระทบต่อที่แท้จริง
ของชาวจีนในระบบการผลิตของไทยอย่างไร? เพื่อให้เห็นถึงเงื่อนไข
สำคัญที่มีผลต่อวิวัฒนาการอุตสาหกรรม เป็นชนชั้นนายทุนของชาวจีนในสังคมไทย จะได้อธิบาย
พิจารณาสัมพันธ์กับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมือง

โครงสร้างความสัมพันธ์ของสังคมศักดินาไทยมีการผูกขาดอำนาจของ
ส่วนกลาง เป็นปัจจัยสำคัญทำให้ขาดการแบ่งแยกงาน ซึ่งมีผลทำให้ประสิทธิภาพทางการผลิต
(productivity) ไม่เพิ่ม แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางกฎหมาย คือ
ลดเวลาการเช่าที่ดินจากเดิม 4 เดือนในปีหนึ่ง มาเป็นปีหนึ่ง 3 เดือนใน
สมัยรัชกาลที่ 2 เป็นต้นมา และถ้าจะเสียเงินการราชการแทนก็ได้⁽¹⁾ นอกจากนี้
ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 ได้เปลี่ยนการเก็บภาษีที่ดินจากผลผลิตมาเป็นเงินแทนแล้ว⁽²⁾
การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลจากความร่ำรวยของ เจ้าและขุนนางที่ทวีมากขึ้นจาก
ผลผลิตส่วนเกินที่ศักดินาไทยเฉพาะสิทธิที่ผ่านพระคลังสินค้า ชนชั้นปกครองทำการ
ผูกขาดการค้าแร่สำหิง การค้าที่เกิดขึ้นนอกจากเพื่อทวีความมั่งคั่งจากผลผลิต
ที่ศักดินาแล้ว⁽³⁾ ยังนำสินค้าไปแลกเปลี่ยนสินค้าที่ฟิมเพื่อเป็นการบริโภครอง
ชนชั้นปกครอง⁽⁴⁾ และเพื่อทวีความมั่งคั่งจากส่วนเกินที่ศักดินา ทำให้ผลประโยชน์

(1) หอจดหมายเหตุแห่งชาติ สมุดพิเศษ เล่ม 7.

(2) "ประกาศวิधिकารและพิคคเก็บเงินคานา," ราชกิจจานุเบกษา 22
(25 มิถุนายน ร.ศ. 124): 256 - 258.

(3) หอวชิรญาณ จคหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1175 เลขที่ 12
ทองตราถึงพระศรีธรรมโศกราช เรื่องไหสงตัวจีนเอง เขาไปค้ราคาสินคา
กรุงเพพ; หอวชิรญาณ จคหมายเหตุรัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1176 เลขที่ 8
หนังสือหมื่นคคคพิลเสพ เจ้ากรมถึงพระยานกรไหวยวากลาวพระยาภคคคคค
ไหคคค เรือแลคคคคไหจีนอ.

(4) หอวชิรญาณ จคหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1228 เลขที่ 33

ของรัฐ เปลี่ยนจากส่วนเกินในรูปแรงงาน เกณฑ์ เป็นผลผลิตหรือเงินทองแทน
อาจกล่าวได้ว่าความต้องการนี้มีผลทำให้ราษฎรสามารถขายผลผลิตหรือเงินให้
แก่ชนชั้นปกครองแทนการถูกเกณฑ์แรงงาน

ความต้องการใหม่ ๆ ที่เพิ่มขึ้นของรัฐและเจ้านิคม เพื่อการภาษีอากร
ในรูปเงินตราอันเกี่ยวพันเป็นลูกโซ่ถึงผลผลิตที่ผลิตโดยของชาวบ้าน คือ ผลผลิต
ได้เปลี่ยนรูปเป็นสินค้ากับเงินตราในการซื้อขาย เกิดการใช้เงินตราภายในระบบ
เศรษฐกิจทำให้เกิดความสับสนซับซ้อนเกินกว่าที่ชนนางจะทำการเก็บผลประโยชน์
ด้วยตนเองอย่างสะดวกหรือความคุ้มค่าทั่วถึง จำเป็นต้องมีผู้ช่วยติดตามเก็บ
ผลประโยชน์ เพราะฉะนั้นพระมหากษัตริย์จึงมอบให้ข้าราชการหรือเอกชนมา
ช่วยทำการเก็บผลประโยชน์ส่วนเกินในลักษณะผูกขาด (1)

การประมุขผูกขาดภาษีอากรโดยข้าราชการหรือเอกชนในสมัย
รัตนโกสินทร์ (2) ปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 2 เคนซัดในสมัยรัชกาลที่ 3

สำเนาคำให้การจีนก๊ก เล่ม 1 เรื่องบันทึกสินค้าไปจำหน่ายเมืองบาหลี.

(1) Max Weber กล่าวไว้ว่า "การมอบให้เอกชนผูกขาดเพื่อทำการ
เก็บภาษีให้รัฐนั้น เป็นผลจากการขาดกลไกบริหาร อย่างมีประสิทธิภาพของรัฐ
นั่นเอง คือ ข้าราชการซึ่งเป็นกลไกบริหารที่สำคัญของรัฐขาดจริยธรรมที่ดีพอ;"

Max Weber, General Economic History. (Glenco IU: Free Press,
1950), p. 59.

(2) ระบบการผูกขาดภาษีโดยเอกชน เริ่มมีปรากฏตั้งแต่สมัยอยุธยา
ตอนกลาง และตอนช่วง เคนซัดในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ จนกระทั่ง
เสียกรุงครั้งที่ 2 สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีและสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
บ้านเมืองยังอยู่ในสภาพไม่เรียบร้อย การจัดเก็บภาษีอากรก็ไม่เรียบร้อย พอ
สมัยรัชกาลที่ 2 บ้านเมืองค่อยสงบจึงมีการจัดเก็บภาษีอากรตามแบบเดิม;

โดยเฉพาะตั้งแต่ พ.ศ. 2369 เป็นต้นไป เมื่อความสำคัญของพระคลังสินค้าลดลงและเลิกผูกขาดโดยรัฐ เมื่อ พ.ศ. 2398 อย่างไรก็ตามรัฐได้เพิ่มชนิดภาษีใหม่ถึง 38 อย่างในสมัยรัชกาลที่ 3 และเพิ่มเป็น 48 อย่างในสมัยรัชกาลที่ 4 ระบบนี้เฟื่องฟูเรื่อยมาจนถึงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 เริ่มมีการจัดเก็บภาษีอากรโดยรัฐ เขาแทนที่ระบบเดิม (1)

การที่รัฐตั้งภาษีอากรหาผลประโยชน์แผ่นดิน เป็นการเน้นรายได้ภายในมากขึ้นโดยกำหนดชนิดอากรขึ้นกรมต่าง ๆ (2) แล้วให้ออกขนมาว่าประมูลเงินหลวงรับผูกขาดเก็บภาษีอากรแก่รัฐ ผู้ประมูลได้คือ "เจ้าภาษี" (3) เจ้าภาษีนายอากรมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการ เรียกเก็บภาษีอากรจากชาวบ้าน

อ่านเพิ่มเติมใน ฐาคา ประภาพันธุ์, "ระบบเจ้าภาษีนายอากรกรุงเทพฯ ยุคคน" วิทยานพนธ์ปริชญ์ยามหาบัณฑิต แผนกวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

(1) Ian George Brown, "The Ministry of Finance and The Early Development of Modern Financial Administration in Siam 1885 - 1910," Presented to the University of London for the Degree of Phd. February 1975, pp. 259 - 263.

(2) กรมศิลปากร, ลัทธิธรรมเนียมภาคต่าง ๆ (พระนคร: คลังวิทยา, 2515), 2: 176 - 179.

(3) การแต่งตั้งก็มีหนังสือของ เจ้าจำนวนถึง อัครมหาเสนาบดี กรมมหาดไทยหรือกรมกลาโหม ในออกสารตราตั้ง ในหนังสือจะมีรายละเอียดต่าง ๆ เช่น จำนวนเงินที่ประมูล การส่งงวด สังกัด ตลอดจนถึงรายละเอียดในการปฏิบัติของเจ้าภาษี และให้เจ้าภาษีประกาศพิทักษ์อัตราภาษีในราชฎรทราบ อางจาก ฐาคา ประภาพันธุ์, "ระบบเจ้าภาษีนายอากรกรุงเทพฯ ยุคคน," หน้า 93.

อย่างอิสระในอาณาเขตของ เจ้าภามิ ภามิดากรบางชนิดเช่น ดิน น้ำมันมะพร้าว
 สรา บอน เมีย เจ้าภามิ นายอกรจะไครมีอำนาจตุลาการจากรัฐในการชำระ
 ฎกระทำผิด⁽¹⁾ เจ้าภามิ นายอกรที่ทำการ เก็บภาษีอกรตามหัว เมือง เจ้า-
 เมืองกรมการ เมืองนั้น ๆ จะคงช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่เจ้าภามิ⁽²⁾

การผูกขาดภาษีหมายรวมถึงการผูกขาดการผลิตการซื้อขายสินค้าแก่กับ
 อื่น⁽³⁾ กล่าวไควากิจกรรบทังหลาย เปิดโอกาสให้แก่เอกชนดำเนินการ
 แดตองภายใต้การ เป็นเจ้าภามิที่แต่งตั้งโดยอัครโมมติให้ เป็นขุนนางศักดินา ผู้
 อำนาจทั้งทางด้านการคลัง และการบริหารสามารถหากำไรจากผลผลิตส่วนเกิน
 ของสังคมภายใต้การคุ้มครองของศักดินา

ดังนั้นความสัมพันธ์ในสังคมศักดินาไทย มีผลทำให้การ เคลื่อนย้าย
 ผลผลิตของสังคมเป็นทางเดียว คือ จากชนบทสู่เมืองหลวง ในฐานะเมืองหลวง

(1) หอวชิรญาณ จดหมายเทศรัชกาลที่ 5 มัคที่ 168/6 เรื่องให้
 ปรีกษาเรื่องราวพระนันทาพิภามิเจ้า ภามิเสียเงินสินบน.

(2) หอวชิรญาณ จดหมายเทศรัชกาลที่ 4 จ.ศ. 1220 เลขที่ 104
 หนังสือพระ เสนาถึงพระพิฆเนโลก พระยาพิไชย พระยาอัครดิถี กรมการ.

(3) สินค้าบางชนิดอาจเก็บภาษีเงิน 2 ทอก เช่น ภาษีไม้แดง
 ภาษีพริกไทย เก็บจากแหล่งผลิตระดัหนึ่ง และเก็บจากการส่งออกนอกประเทศ
 ระดัหนึ่ง เพื่อจะผูกขาดสินค้าชนิดนี้โดยลำพัง เจ้าภามิ นายอกร อาจขอ
 เก็บจากแหล่งผลิตและภาษีส่งออก; หอวชิรญาณ จดหมายเทศรัชกาลที่ 2
 จ.ศ. 1207 เลขที่ 250 หนังสือเจ้าคุณเสภาจดีไปเมืองปราจีน ฉะเชิง เทรา
 ทรยเกรียน กระบือ เช่นไม้แดง.

กรุงเทพฯ คือ ศูนย์กลาง เก็บภาษีอากรของรัฐ⁽¹⁾ เมืองต่าง ๆ ทำหน้าที่
พิทักษ์ผลประโยชน์ของรัฐในขอบเขตความรับผิดชอบของตนมีเจ้าภานายาการ
เป็นจักรกลสำคัญสำเลียงทรัพย์สินของรัฐ ลักษณะการเคลื่อนย้ายนี้ทำให้การคา
และหัตถกรรมไม่สามารถถืออิทธิพลเหนือการผลิตกิจกรรม อื่นๆ ไม่สามารถ
เกิดขึ้น เคียงข้างการกิจกรรมควย ผลผลิตทางกิจกรรมมีจำกัด นอกจากผลิต
เพื่อส่งส่วยแลวชาวบ้านจะผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนในกรณีที่มีชุมชนในชาครพิชากรที่
จำเป็น เช่น ยาเกลือ เป็นต้น ชาวบ้านจึงมีความเป็นอยู่พออยู่พินัย
ตามวิถีคนฟ้าไม่ถองตามฤดูกาลค่อนข้างมากหรือแห้งแล้ง ชาวบ้านตองหาหน้กปล่อย
เลียงบุตร ภรรยา⁽²⁾

(1) การเคลื่อนย้ายนี้แสดงถึงรัฐหรือพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าที่ดิน
ไม่เพียงแต่เมืองหลวงเท่านั้น แต่ทรงเป็นเจ้าของที่ดินทั้งประเทศแลค้ำทั้ง
พระองค์ก็ยศ เพราะฉะนั้นความหมายของรัฐกับพระมหากษัตริย์เป็นหนึ่งเดียว;
Walter F. Vella, The Impact of the West on Government in
Thailand. (California: University of California Press, 1955),
p. 318; Earnest Mandel, The Formation of the Economic Thought
of Karl Marx, p. 133.

(2) หอวังรณยาน จกหมายเศรษฐศาสตร์ 3 จ.ศ. 1193 เลขที่ 1
บัญชีสิ่งของหลวงส่งไปพระราชทานในการพระราชทานเพลิงศพสมเด็จเจ้า,
"แจ้งความกระทรวงมหาดไทย" ประชุมกฎหมายประจำศก 4 (23 กรกฎาคม
ร.ศ. 122) 1: 34. ; อางโน ฉัตรทิพย์, นาดสุภา และ สิริ ประศาสน์เศรษฐ์,
"ระบบเศรษฐกิจไทย 1851 - 1910," หน้า 15.

การจำกัดและผูกขาดส่วนเกินของสังคมโดยชนชั้นปกครองนี้เอง
 ชาวจีนสามารถระดมความร่ำรวยจากการเป็นผู้นำในการค้าโลกกับพระมหากษัตริย์
 เจ้านายและขุนนาง และต่อมาภายใต้การเป็นเจ้าภี้นายอากร ดังนั้นจึง
 ปรากฏเป็นข้อเท็จจริงที่เซอร์จอห์น เบาริง พบเห็น เมื่อเดินทางมาประเทศไทย
 ปี พ.ศ. 2398 ว่า การค้าของไทยทั้งการค้าต่างประเทศและภายในประเทศ
 ดำเนินโดยพระมหากษัตริย์ ขุนนาง เจ้านาย และนายทุนชาวจีน.⁽¹⁾

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(1) James C. Ingram, Economic Change in Thailand since 1850. (Stanford: Stanford University Press, 1955),